

Moratuwa (200.000) ve Negombo'dur (140.000). Uzun yıllar Portekiz, Alman ve İngiliz sömürgesi olarak kalan ülke 1948'de Seylan adıyla bağımsızlığını kazanmış, 1972 yılında adı Sri Lanka Cumhuriyeti'ne çevrilmiştir; resmî dili Sinhali (Sinhalese "Seylanca"), ikinci resmî dili Tamilce'dir.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Arazinin kuzey yarısı nisbeten alçak alanlar ve hafif dalgalı düzlüklerden meydana gelirken güney yarısında yükselti artar ve bir masif karakteri belirginleşir; Pidurutalagala dağı (2524 m.) ve Âdem zirvesi (2243 m.) bu kesimdedir. Hâkim iklim tropikal muson iklimidir; ancak adanın tamamı muson yağmurlarından aynı dönemde etkilenmez. Güneybatı toprakları ve dağlık alanlar 2500 milimetrenin üzerinde yağış alırken (nemli kuşak, Colombo'da 2423,8 mm., Ratnapura'da 3749,2 mm., daha yükseklerde 5000 milimetrenin üzerinde) güneydoğu, doğu ve kuzey kesimlerde yağış 1200-1900 mm. arasında değişir (kurak kuşak). Yıllık ortalama sıcaklıklar kıyı kesiminde 24,5 °C, 1250 m. yükseltideki Diyatalawa'da 20,2 °C'dir. En büyük akarsular Mahaweli (335 km.) ve Aruvi (164 km.) nehirleri olup bunların dışında uzunluğu 100 kilometreyi geçenlerin sayısı on dördür. Başlıca baraj gölleri Wictoria, Randenigale, Senanayaka ve Madura'dır. Doğal bitki örtüsünü, buldukları yerlere göre kurakçıl karakterden yağmur ormanlarına kadar değişen farklı türlerdeki ormanlar meydana getirir. Ancak özellikle 1900-1992 yılları arasında yapılan tahribat sonucu günümüze bunların dörtte bir kadarı gelebilmiştir ve halen kereste elde etmek için kesimler sürdürülmektedir. Ada, üzerindeki 3000'den fazla çiçekli bitkiyle dünyanın en önemli bitkisel çeşitlilik alanlarından biridir. Hayvansal çeşitlilik açısından da önde gelen Sri Lanka'da fil, leopar, bufalo gibi büyük memelilerin yanında bazıları yalnız burada bulunan birçok sürüngen, küçük orman hayvanı, balık ve kuş yaşamaktadır.

XIX. yüzyılın sonunda 2,4 milyon olan nüfus 1930'larda 5 milyonu, 1960'larda 10 milyonu aşmış, 2001 sayımında 17.557.341'e ulaşmıştır. Bugünkü tahmini nüfusa göre kilometrekareye 290 kişi düşmektedir. Müslümanların sayısı 2001 sayımında 1.435.900 idi. Nüfusun % 78'ini Sinhaller, % 12'sini Tamiller, % 8,9'unu etnik bir azınlık gibi görülen ve Morolar denilen müslümanlar, geriye kalanını da Portekiz ve Hollandalı sömürgecilerin nesillerinden gelen Burgherler ile İngiliz kökenli Eurasienler oluştur-

maktadır. Halk arasında dinlerin dağılışı yaygınlık sırasıyla Budizm (% 76,7), İslamiyet (% 8,9), Hinduizm (% 7,7) ve Hristiyanlık'tır (% 6,7). Nüfusun % 74'ü Hint-Ârî dillerinden Sinhali'yi, % 18'i de Dravidî dillerinden Tamilce'yi konuşmaktadır; diğer dillerin payı % 8'dir.

Sri Lanka ekonomik açıdan gelişmiş bir ülke değildir. 2000'li yıllarda tarım sektörü % 11-13, sanayi sektörü % 28-30, hizmet sektörü % 57-58 dolayında paya sahiptir. Pirinç, şeker kamışı, baklagiller, tahıllar, yağlı tohumlular, baharat, çay, tütün, kauçuk ve hindistan cevizi başlıca bitkisel ürünleri; süt, yumurta, et ve balık hayvansal ürünleri oluşturmaktadır. Çeltik tarımı 1 milyon hektara yakın alanda yapılır ve üretim 3 milyon ton kadardır. Sanayi tesislerinde daha çok kauçuk, hindistan cevizi, çay, tütün ve diğer tarımsal ürünlerle petrol işlenmektedir. Dokuma-hazır giyim ve çimento sektörleri diğer önemli sanayi kollarını oluşturur. Özellikle mücevher şehri denilen Ratnapura'da değerli maden ve mineral işlemeçiliği gelişmiştir. Sri Lanka, dünyanın en zengin ve çeşitli kıymetli taş çıkarılan alanlarından biridir ve minerallerden sinhalit ilk defa burada bulunduğu için bu adı almıştır. Bunun yanında başlıca doğal kaynaklar kireç, grafit, fosfat ve kildir. 5,6 milyar dolar düzeyindeki ihracata karşılık, 7,5 milyar dolarlık ithalât söz konusudur. Tekstil ürünleri, çay, elmas, kauçuk ve kauçuk mâmulleleri başlıca ihrac; çeşitli makinelerle ulaşım araçları, gıda maddeleri ve petrol, ithal kalemlerini meydana getirir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Hindistan, Almanya en fazla ihracat ve Hindistan, Çin, İran, Malezya, Japonya en fazla ithalât yapılan ülkelerdir.

Sri Lanka'da deniz ve hava ulaşımı gelişmiş durumdadır. Ülkede farklı özelliklere sahip on altı havaalanı bulunmaktadır. Ulaşımın temelini 100.000 kilometreye yakın karayolunun yanında 1500 km. kadar demiryolu oluşturur. Adanın özellikle güneybatısındaki akarsular taşımacılık için uygundur ve bu bölgede yaklaşık 160 km. uzunluğunda bir taşıma sistemi hizmet vermektedir. Ekonomide turizm son yıllarda önemli gelir kaynağı olmaya başlamış, 1990'da 300.000'e ulaşmayan turist sayısı, 2005'te 550.000'e çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. A. M. Shukri, *Muslims of Sri Lanka*, Sri Lanka 1986; B. H. Farmer, "Recent Developments in Ceylon", *JRCAS*, LII/3-4 (1965), s. 238-248; L. M. Grobar - S. Gnanaselvam, "The Economic Ef-

fects of Sri Lankan Civil War", *Economic Development and Cultural Change*, XLI/2, Chicago 1993, s. 395-405; A. Wickramasinghe, "Antropogenik Factors and Forest Management in Sri Lanka", *Applied Geography*, XVII/2, Sevenoaks 1997, s. 87-110; P. M. S. Ashton v.dğr., "Restoration Pathways for Rain Forest in Southwest Sri Lanka: A Review of Concepts and Models", *Forest Ecology and Management*, CLIV/3, Netherlands 2001, s. 409-430; H. M. Knutsen, "Globalisation and the Garment Industry in Sri Lanka", *Journal of Contemporary Asia*, XXXIII/2, Routledge 2003, s. 225-250; A. Strathern, "Theoretical Approaches to Sri Lankan History and the Early Portuguese Period", *Modern Asian Studies*, XXXVIII/1, Cambridge 2004, s. 191-226; A. Gunatilaka, "Role of Basin-Wide Landslides in the Formation of Extensive Alluvial Gemstone Deposits in Sri Lanka", *Earth Surface Processes and Landforms*, XXII/12, Chichester 2007, s. 1863-1873; *Forest Resources of Sri Lanka-Country Report*, Rome 2001; T. W. Arnold, "Serendib", *IA*, X, 514-515; C. E. Bosworth, "Serendib", *EI²* (Ing.), IX, 39; Department of Census and Statistics (2007). *Statistical Abstract 2007*. Colombo, Sri Lanka. <Http://www.statistics.gov.lk/Abstract_2006/Copy%20of%20pages/Copy%20of%20index.htm>. 30.10.2007.



MERAL AVCI

II. TARİH

Müslümanlara ait ilk coğrafya eserlerinde Serendib adıyla anılan ve XIII. yüzyıldan itibaren Seylan olarak tanınan adada halkın çoğunluğunu oluşturan Kuzey Hindistan kökenli Hint-Ârî Sinhaller milâttan önce V. yüzyılda, Güney Hindistan kökenli Dravidî Tamiller ise milâttan önce III. yüzyılda buraya gelip yerleşmişler, mağaralarda oturan ve ağaç yapraklarıyla örtünen yerli Veddalar da uzun süre varlıklarını devam ettirmişlerdir. Ada üzerinde Hint etkisi hâkim ise de zamanla dil, din ve kültür açısından farklı bir kimlik ortaya çıkmıştır.

İlk iskân izlerinin prehistorik dönemlere kadar gittiği Sri Lanka'nın esas tarihi, kuzeydeki Anuradhapura'da Sinhali Kralı Tissa'nın (m.ö. 250-210) güçlü bir devlet kurup Budizm'i yaymasıyla başlar. Bu krallık X. yüzyılın sonlarında Güney Hindistan'da hüküm süren Chola Hindu Tamil Krallığı tarafından yıkıldıysa da Sinhali prenslerinden Vijayabahu 1070'te adayı tekrar ele geçirerek Sinhali Devleti'ni ihya etti ve Polonnaruva'yı merkez yaptı. En güçlü ve müreffeh günlerini I. Parakramabahu döneminde (1153-1186) yaşayan Sinhaller, XIII. yüzyılda Güney Hindistan'dan gelen yeni Tamil göçleri neticesinde giderek eski güçlerini kaybetti ve adanın kuzeyindeki Jaffna yarımadasında kurulan Hindu Tamil Krallığı ile bütün Ortaçağ boyunca

mücadele etti. Bu arada iç kesimlerde ortaya çıkan Budist Sihalî Kandy Krallığı da ayrı bir siyasî birim olarak hayatını sürdürdü.

Sri Lanka, Batı Asya ile Çin ve Uzakdoğu arasındaki deniz yolları üzerinde yer alması ve Hint alt kıtasına yakınlığı sebebiyle daima uluslararası ticaretin bir parçası oldu. I. yüzyılda Plinius, Roma İmparatoru Claudius'a buradan bir elçi geldiğini kaydederken V. yüzyılın başlarında bir süre Anuradhapura'da kalan Çinli seyyah Fa-hsien de seyahat notlarında bu şehrin yüksek sosyoekonomik refahını anlatır. Kuzeybatı sahilindeki Mahatittha Limanı ilk İslâmî devirlerden itibaren Arap ve Fars asıllı tâcirlerin sık sık uğradığı bir ticaret merkeziydi. Uluslararası ticaret ve onun yanı sıra adanın dış ticareti de zamanla müslümanların denetimine girdi.

1505 yılında adaya gelen Portekizliler, Sihalî ve Tamil mukavemetlerini kırarak yüzyılın sonuna doğru sahil bölgelerinin kontrolünü ve ihracatın tekeli ele geçirdiler. Ancak 1656'da yönetimi devralan Hollandalılar 1660 yılında Kandy Krallığı'nın da yardımıyla onları adadan atarak yerlerini aldılar. Böylece sömürgeciliğin el değiştirmesiyle hayatın daha da zorlaştığı adada Kandy Krallığı ekonomik açıdan geriye giderken paraya dayalı faaliyetler azalıp yerine tarım hâkim olmaya başladı. 1795'te adada ticarî bir üs elde eden İngilizler 1802'de Hollanda topraklarını devraldılar. 1815'te de Kandy Krallığı'nın merkezini ele geçirip Sri Lanka'yı bir İngiliz kolonisi yaptılar; iki yıl sonra da büyük Kandy ayaklanmasını bastırarak yönetimlerini güçlendirdiler. Portekiz ve Hollanda dönemlerinde en önemli ihraç ürünü tarçın iken İngiliz yönetiminde kahve, çay, kauçuk ve hindistan cevizi üretimi ilk sırayı aldı. Kahve ve çay plantasyonlarında çalıştırılmak üzere Güney Hindistan'dan adaya çoğu Tamil kökenli kalabalık göçmen işçi grupları getirildi. Avrupalı devletlerle birlikte Hıristiyanlık da adaya geldi ve özellikle Portekiz yönetimi sırasındaki yoğun çabalar neticesinde Katolik kilisesi öne geçti.

Sömürge yönetiminin ekonomik ve siyasî olumsuzluklarına karşı ilk millî hareket XX. yüzyılın başlarında esas itibarıyla Budizm'in etkisi altında Sihalîler arasında gelişti. Giderek artan baskılar üzerine 1931'de seçim yapıldı ve yeni bir anayasa hazırlanarak İngiliz sömürge imparatorluğu içerisinde ilk defa Sri Lanka'ya özerklik tanındı. 1944'te ülkeye savunma ve dış işleri İngilizler'in denetiminde kalmak şar-

tıyla daha geniş bir özerklik ve 4 Şubat 1948 tarihinde Seylan (Ceylon) adıyla İngiliz Milletler Topluluğu çerçevesinde bağımsızlık verildi.

Bağımsızlık sonrasında tarih boyunca süregelen Sihalî-Tamil geçimsizliği, 1958'de hükümetin İngilizce'nin yerine Sihalî dilini resmî dil yapması üzerine tekrar başladı. Tamiller şiddetle bu karara karşı çıktılar ve kendi dillerinin de resmî dil olmasını, ayrıca federal yapıda bir Tamil Devleti'nin kurulmasını istediler. Baskıların artması üzerine Ocak 1966'da Tamilce de resmî dil kabul edildi. Mart 1971'de dünyanın ilk kadın başbakanı Srimavo Bandaranaike'nin siyasetinden memnun kalmayan aşırı sol gruplar, Halk Kurtuluş Cephesi adı altında teşkilâtlanarak adanın bazı kesimlerinde yönetimi ele geçirdiler. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin yardımıyla bastırılan karışıklıklardan sonra meclis tarafından kabul edilen yeni anayasa ile ülkenin adı Sri Lanka Cumhuriyeti'ne çevrildi (22 Mayıs 1972). 1977 yılındaki genel seçimler J. R. Jayawardene liderliğindeki Birleşik Ulusal Parti hükümetinin kurulmasıyla sonuçlanırken yeni bir anayasa değişikliğiyle azınlıklara daha fazla idarî haklar tanındı ve başkanlık sistemine geçildi. Yeni reformlar yaparak ekonomide büyüme sağlayan Jayawardene 1982'deki seçimleri de kazandı ve konumunu sağlamlaştırdı. Ancak bu dönemde ayrılıkçı Tamil hareketiyle 1977, 1981 ve 1983'te sivil savaş derecesine varan, binlerce kişinin hayatını kaybettiği ciddi çatışmalar yaşandı. Bu arada, İngiliz sömürge döneminde Hindistan'dan gelen ve bağımsızlık sonrasında kendilerine vatandaşlık hakkı tanınmayan Tamil kökenli göçmenlerden yaklaşık 600.000'i ülkelerine geri gönderildi. Kasım 1987'de parlamento tarafından ku-

zey ve doğu bölgelerindeki mahallî yöneticilere daha fazla özerklik tanıyan bir yasa kabul edildi. Ülke ekonomisi I. Körfez Savaşı'ndan (1990) fazlaca etkilendi ve dışarıdan gelen işçi dövizlerinde azalma oluren çay ihracatı da önemli oranda düştü. 1993'te, 1988'den beri görevde bulunan Başkan Ranasinghe Premadasa'nın öldürülmesinden sonra yerine Dingiri Vijetunga geçti. 19 Kasım 2005'te Mahinda Rajapaksa devlet başkanı oldu. 2000'li yılların başlarında olağan üstü hal ve iç siyasî krizler yaşayan Sri Lanka'da en önemli iç sorun, adanın kuzeyindeki Jaffna bölgesinde bağımsız bir devlet kurmak için mücadele veren ve zaman zaman müslümanlara da saldıran Tamil ayrılıkçı grubu Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (kısaca Tamil Kaplanları) adlı örgüt teşkil etmektedir. Aralık 2004'te yaşanan tsunami felâketi de ülkenin doğu bölgelerinde 35.000'den fazla insanın ölümüne ve 800.000'den fazla insanın evsiz kalmasına yol açtı.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Morolar denilen müslümanlar, adanın doğu kesimlerinde yoğunlaşmakla birlikte ülkenin her yerine dağılmış durumda Sihalî ve Tamil topluluklarıyla birlikte yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu, eski dönemlerde yerli kadınlarla evlenerek buraya yerleşen Arap tüccarlarının neslinden gelenler oluşturur. Morolar'ın halen Tamilce konuşmaları sebebiyle Hindistan'dan göçtükleri ve Tamil kökenli oldukları ileri sürülürmüşse de kendileri bunu kabul etmeyip ısrarla Arap asıllarına sahip çıkarlar. Ayrıca sömürge döneminde Cava'dan ve Malay yarımadasından gelen işçi ve askerlerin nesline mensup Malaylar ile Hint asıllı Memonlar, Bohrâlar, Hocalar (Khojas), Afganlar ve Fakirler adıyla bilinen küçük müs-



Sri Lanka'nın başşehri Colombo'dan bir görünüş

lûman toplulukları vardır; Bohrâlar ve Hocalar Şii, diğerleri Sünnî-Şâfiî ve kısmen de Sünnî-Hanefî'dir. Müslümanlar arasında etnik bağlardan ziyade dinî bağlar kuvvetlidir ve büyük çoğunluk, dışarıdan ve daima kuzeyden gelen atalarının kuzeydeki Tamil kadınlarıyla evlenmiş olmalarından dolayı ana dili olarak Tamilce'yi konuşur. Sözlü geleneklere göre adadaki müslümanların varlığı VIII. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Emevî yönetiminden kaçan bazı Araplar'ın adanın sahil şehirlerine gelip yerleştikleri iddia edilir ve Beruwela'da bulunan beyaz minareli caminin oraya gelen ilk müslümanlar tarafından yapıldığına ve yanındaki mezarın da onlardan bir velîye ait olduğuna inanılır.

Portekizliler adaya geldiklerinde Colombo'da ticaretle meşgul olan kalabalık bir müslüman nüfusu güven ve refah içinde yaşamaktaydı. Müslümanları kendilerine hem dinî hem ticarî açıdan rakip gören Portekizliler 1526 ve 1626'da onları liman şehirlerinden atarak dış ticareti ellerine geçirdiler ve adada yaygın bir hıristiyanlaştırma faaliyetine girdiler. Yerlerinden sürülen müslümanların bir kısmı Kandy Krallığı'na sığınırken diğerleri adanın doğu bölgelerine dağıldılar. 1656'da yönetimi devralan Hollandalılar ise müslümanların kendi yaşadıkları bölgelerden dışarı çıkmalarını, ülke içinden veya dışından gelen tüccarlarla doğrudan yahut dolaylı biçimde temas kurmalarını ve herhangi bir ticarî muameleye girmelerini yasakladılar. Ayrıca toplu dinî merasimlere kısıtlamalar getirildi ve müslümanların Hindistan'dan adaya geçmelerine izin verilmedi. Portekizliler'in ve Hollandalılar'ın uyguladıkları baskıcı ve ayırıcı politika XVIII. yüzyılın başlarında İngilizler tarafından kaldırıldı ve 1806'da müslümanların evlilik, boşanma ve miras gibi özel hukuk alanıyla ilgili problemlerine çözüm getirmek amacıyla yeni bir kanun çıkarıldı. İngiliz yönetimi sırasında XIX. yüzyılın sonlarına doğru müslümanlar, Kolombo'da mahallî eşraftan birini konsolos olarak bulunduran Osmanlı Devleti'ne karşı bütün Hindistan'da olduğu gibi mânevî bir bağlılık göstermeye başladılar. Sultan-Halife II. Abdülhamid'in doğum yıl dönümü ve tahta çıkışının altın jübilesi Colombo'da kalabalık ve gösterişli merasimlerle kutlandı. Hicaz demiryolu ve Balkan Savaşı'nda mağdur duruma düşen müslümanlar için yardım toplandı. Bu arada Osmanlı simgesi sayılan fes yaygınlaştı ve adada müslüman kimliğinin bir gös-

tergesi haline geldi; "efendi" lakabını kullanmak da moda oldu.

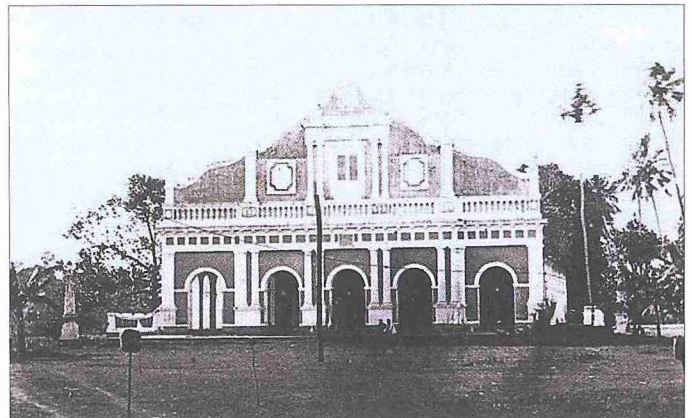
Ülkede müslümanlar, sömürge yönetimi öncesinde olduğu gibi bu dönemde de ilk dinî eğitimlerini camilerin yanındaki kütüphane denilen okullarda almaya devam ettiler ve misyonerler tarafından kurulan okullara diğer yerli dinî topluluklar gibi ihtiyatla yaklaşarak ilgi göstermediler. XIX. yüzyıldan itibaren kütüphanelerin çoğu medreselere dönüştürüldü. Derslerin Tamilce ve Arapça verildiği medreselerde eğitim süresi genellikle sekiz yıldır ve mezunlarına "mevlevî" denirdi. Daha ileri seviyede medrese eğitimi almak için Güney Hindistan'a veya Ortadoğu'ya gitmek gerekiyordu. Ücretleri vakıf gelirlerinden karşılanan medreselerdeki öğretmenlere devlet desteği ancak 1939'dan sonra başlatıldı. İngiliz sömürge döneminde müslümanlar, Batı tipi modern eğitimi ihmal ettikleri için meslekî alanlarda ve devlet dairelerinde iş bulmada zorlanmakta ve daha ziyade iç ticaretle uğraşmaktaydılar. 1881'de Kolombo'da Muslim Educational Society adıyla bir cemiyet kurarak modern eğitime önem vermeye başladılar. İngilizler'in Mısır'dan buraya sürdürdükleri Urâbî Paşa'nın teşvikleriyle 1902 yılında Colombo'da Al-Madrasatul Zahira isminde modern bir okul açıldı. 1913'te Zahira College adıyla yüksek okul statüsü kazanan ve daha sonra çeşitli illerde şubeleri açılan bu kolejden günümüzde de müslüman aydınların yetişmesi sağlanmaktadır. Müslüman kızların eğitimi için ilki 1891'de Kandy'de olmak üzere modern okullar açıldı. 1900 yılında ülkede devletten malî destek alan 1117 adet misyoner okulu varken devlet desteği alan Budist, Hindu ve müslümanların toplam okul sayısı 211 idi. 1939 yılından itibaren müslüman çocukları için devlet ilk ve ortaöğretim okullarında Arapça ve din dersleri başlatıldı. 1942'de Seylan Üniver-

sitesi kurulduğunda müslüman liderlerin talepleri üzerine Arapça, daha sonra da Jaffna ve Peradaniya üniversitelerinde İslâm Medeniyeti ve Arapça bölümleri açıldı.

Sri Lanka'da sayıları 1000'i geçen camiler, dinî hayatın yaşandığı en canlı mekânlardır. Müslümanlar doğum, sünnet, evlilik ve cenaze merasimlerini genellikle sosyal bir işlev gören ve aynı zamanda küçük çocukların dinî eğitimlerine başladıkları ilk merkezler olan camilerde yaparlar. Halen ülkede camilerin yaptırılması, yönetilmesi ve vakıflarıyla ilgili çeşitli kanun ve tüzükler yürürlükte bulunmaktadır. Müslümanların evlenme ve boşanma gibi özel hukukla ilgili davalarına bakan kadı mahkemeleri varlıklarını bağımsızlıktan sonra da sürdürdü. Ancak kadılar bir mahkeme reisinden ziyade sivil mahkemelerin altında müslümanların evlilik ve boşanma işlerinde eşlere danışmanlık yapan ve aralarındaki anlaşmazlıkları çözen bilirkişi işlevi görürler; resmî boşanma işlemleri ise sivil mahkemenin onayıyla kesinleşir. Ülkede 200'ü aşkın kadı mahkemesiyle bir kadılar kurulu görev yapmaktadır. Kadıların verdiği kararların temyiz edildiği beş kişilik Kadılar Kurulu modern hukuk eğitimi almış kişilerden oluşur. Ayrıca vakıflarla ilgili davalara bakan bir vakıf mahkemesiyle bir vakıf kurulu bulunmaktadır.

Bağımsızlık sonrasında müslümanlar Sinhalî-Tamil çatışmasında tarafsız kaldılar ve Tamiller'in talep ettikleri federal sisteme karşı çıkarak üniter yapıdan yana tavır koydular; hükümetler de onları kendi taraflarına çekmeye çalıştılar ve bu tavırlarına olumlu yaklaştılar. 1958'de Hz. Muhammed'in doğum yıldönümü resmî tatil ilân edildi ve memurların cuma namazına katılabilmelerini kolaylaştırmak için o günün öğle tatili bir saat uzatıldı. Müslümanların, bir kısmının geçmişi İngiliz sö-

Colombo'da
Zahira
College
Camii -
Sri Lanka



mürge dönemine kadar uzanan dinî, sosyal, eğitsel, kültürel, ticarî ve toplumsal amaçlı dernek ve vakıf statüsünde birçok kuruluşu vardır. Günümüzde tarikatlardan geçmekteki kadar güçlü ve yaygın değildir. Tarikatların başındaki şeyhler "şeyhü's-secâde" adıyla anılır ve halife denilen yardımcıları ve vekilleri bulunur. Başlıca faal tarikatlar arasında Şâzelîyye, Alevîyye, Çiştiyye, Nakşibendîyye, Rifâîyye ve Kâdirîyye yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

R. N. Kearney, *The Politics of Ceylon (Sri Lanka)*, Ithaca 1973; *Nationalisms and Protest in Modern Sri Lanka* (ed. M. Roberts), Colomco 1979; K. M. de Silva, *A History of Sri Lanka*, Delhi 1981; a.mlf., "Sri Lanka", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, IV, 1-9; *An Ethnological Survey of the Muslims of Sri Lanka: From Earliest Times to Independence* (ed. M. M. M. Mahroof v.dğr.), Colombo 1986; *Muslims of Sri Lanka: Avenues to Antiquity* (ed. M. A. M. Shukri), Beruwela / Sri Lanka 1986; L. Dewaraja, *The Muslims of Sri Lanka: One Thousand Years of Ethnic Harmony (900-1915)*, Colombo 1994; H. W. Codrington, *A Short History of Ceylon*, New Delhi 1994; Fathima Farzana Haniffa, *In Search of an Ethical Self in a Beleaguered Context: Middle Class Muslims in Contemporary Sri Lanka* (doktora tezi, 2007), Columbia University; Mohammed Mauroof, "Muslims in Sri Lanka: Historical, Demographic and Political Aspects", *JIMMA*, 1/2-II/1 (1979-80), s. 183-193; Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "The Enactment of 'Wakf' Legislation in Sri Lanka: The Law in Context", a.e., VI/2 (1985), s. 283-294; a.mlf., "The Study and Teaching of Islam and Arabic in Sri Lanka: A Centenary Appraisal", *Muslim Education Quarterly*, III/1, Cambridge 1985, s. 61-75; a.mlf., "Madrasah Education in Sri Lanka: Towards a Historical Taxonomy", a.e., IV/2 (1987), s. 57-71; a.mlf., "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", *IS*, XXIX/1 (1990), s. 77-90; a.mlf., "Impact of European-Christian Rule on the Muslims of Sri Lanka: A Socio-Historical Analysis", a.e., XXIX/4 (1990), s. 353-373; a.mlf., "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", *HI*, XIV/3 (1991), s. 5-23; a.mlf., "Islamic Institutions in Sri Lanka: The Past Hundred Years", *al-Tawhid*, X/1, Tehran 1992, s. 155-167; a.mlf., "Anglo-Muslim Law in Sri Lanka: The First Phase (1796-1839)", *IC*, LXXIV/4 (2000), s. 81-105; Ahsan Ali Khan, "The Tamil Question in Historical Perspective: Its Impact on Indo-Sri Lanka Relations", *Pakistan Horizon*, XXXVII/2, Karachi 1984, s. 42-71; V. Mohan, "Education and Employment among the Sri Lanka Muslim Youth", *JIMMA*, V/2 (1984), s. 401-409; M. O. Mastura, "Status of Muslim Personal Law in Selected Non-Muslim Countries", a.e., VI/1 (1985), s. 114-126; Ameer Ali, "Politics of Survival: Past Strategies and Present Predicament of the Muslim Community in Sri Lanka", a.e., VII/1 (1986), s. 147-170; M. N. M. Kamil Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", a.e., XIV/1-2 (1994), s. 35-45; T. W. Arnold, "Serendib", *IA*, X, 514-515; C. E. Bosworth, "Saranadib", *EI*² (Ing.), IX, 39.

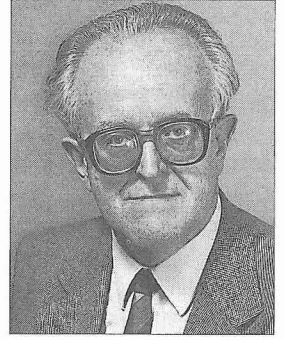


İSMAİL HAKKI GÖKSÖY

STEPPAT, Fritz (1923-2006)

Alman şarkiyatçısı.

Chemnitz'de dünyaya geldi. Ailesinin Berlin'e taşınması üzerine ilk ve orta öğrenimini orada tamamladıktan sonra 1940'ta bir yandan baba mesleği olan matbaacılığa hazırlanmak için matbaacılık teknik okuluna, bir yandan da dil öğrenmek amacıyla Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'nde o yıl açılan Dışişleri Bilimleri Fakültesi'ne kaydoldu. Burası, ünlü Seminar für Orientalische Sprachen ve Deutsche Hochschule für Politik okullarının birleştirilerek üniversite bünyesinde bir fakülteye dönüştürülmesinden oluşmuştu. Ekim 1941'de Walther Braune ve Walther Björkmann'ın önünde Arapça sınavı verdi. Ocak 1942'de askere alındı ve iyi Arapça bildiği için Havaçılık Bakanlığı'nın araştırma bölümünde görevlendirildi. Boş zamanlarında misafir öğrenci sıfatıyla üniversitedeki derslere katıldı. 1946'da çıkarıldığı savaş suçları mahkemesinde aklanmasının ardından bazı dergi ve gazetelerde çalıştı. 1951-1952 öğretim yılında Amerikan hükümetinin bursuyla Montana State University'de gazetecilik okudu. Daha sonra Berlin'e dönerek yarım kalan üniversite öğrenimine devam etti. Ancak savaştan önce okuduğu fakülte kapatıldığından Amerikalılar tarafından kurulan Batı Berlin'deki Frei Universität'te İslâmiyat ve tarih okumaya başladı. Haziran 1954'te "Nationalismus und Islam bei Mustafâ Kâmil" başlıklı teziyle doktor unvanını aldı. 1955'te Eğitim Bakanlığı tarafından Goethe Enstitüsü'nün Kahire şubesi ni kurma göreviyle Mısır'a gönderildi; aynı zamanda Almanca öğretmeni ve müfettiş olarak da görevlendirildi. 1959 sonunda Berlin'e döndü ve Frei Universität'te Din Bilimleri Enstitüsü'nün İslâmiyat bölümüne asistan, 1964'te aynı bölümde 1952 yılına kadar Mısır eğitim sistemindeki gelişmeleri ele alan teziyle (aş.bk.) doçent oldu. Eylül 1963'te Deutsche Morgenländische Gesellschaft'ın Beyrut'taki Şarkiyat Enstitüsü'ne müdür tayin edildi. Burada kurumun gelişmesine ve çok sayıda şarkiyatçının yetişmesine katkıda bulundu. Eylül 1968'de Berlin'e ve üniversitedeki görevine döndü. Ertesi yıl üniversite reformu çerçevesinde İslâmiyat bölümünün enstitüye çevrilmesi üzerine hocası Walther Braune'nin yerine başkanlığa getirildi ve 1988'de emekli oluncaya kadar bu görevde kaldı. Steppat uzun bir hastalık neticesinde 7 Ağustos 2006'da Berlin'de öldü.



Fritz Steppat

Fritz Steppat üniversitedeki görevinin yanı sıra çeşitli kuruluşların yöneticiliğini yaptı. Bunların başında Volkswagenwerk Vakfı Ortadoğu Çalışma Grubu ile Max-Planck Topluluğu Vakfı Moderner Orient Çalışma Grubu'nun başkanlıkları gelmektedir. Axel Havemann ve Baber Johansen tarafından *Die Welt des Islams* dergisinin 1988'deki dört sayısı birleştirilip onun 65. doğum yılı armağanı olarak yayımlandı (N. S. Band XVIII), ayrıca *Gegenwart als Geschichte: Islamwissenschaftliche Studien. Fritz Steppat zum fünfundsichzigsten Geburtstag* adı altında ciltli ayrı basımı yapılarak müstakil kitap halinde ilim âlemine sunuldu (Leiden 1988).

Hocası Walther Braune'yi izleyen Fritz Steppat şarkiyatçılığı daha ziyade müslümanların güncel durumunu itikadî, siyasi sosyal ve ekonomik çerçevede inceleyen bir alan haline getirdi ve üniversite bünyesinde Islamwissenschaft adı altında bir bölüm olarak yerleşmesi için çaba harcadı. Alman oryantalizminin klasik tarihî-filolojik karakterinin kısmen değişmesinde ve çağdaş İslâm dünyasını sosyal bilimler yöntemleriyle araştıran bir disiplin haline gelmesinde önemli katkıları oldu. Bu bağlamda XX. yüzyılın ikinci yarısında Alman oryantalizmine yön veren şarkiyatçılardan biridir. Uzun yıllar Mısır ve Lübnan'da önemli kurumların kurucusu ve yöneticisi sıfatıyla bulunması bu coğrafyayı ve kültürünü yakından tanımasını sağlamış, akademik çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmasına yol açmıştır. Onun yetişme döneminde aldığı gazetecilik eğitiminin de bu husustaki eğilimini desteklediği söylenebilir.

Almanya'da yaşayan müslümanların meseleleriyle yakından ilgilenen Steppat, özellikle onların da ülkedeki diğer din mensupları gibi kurumsal haklara sahip olması ve hepsinin milliyet ve görüş farkına bakılmaksızın tek bir çatı altında toplanması gerektiğini düşünüyordu (*Islam als Partner*, s. 375 vd.). Öte yandan müslümanlarla hristiyanlar arasındaki diyaloga özel